

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จังหวัดเชียงใหม่

โดยผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานของการศึกษา คือ การดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จังหวัดเชียงใหม่ มีผลสัมฤทธิ์ต่อการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในระดับมาก

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกองค์กรในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงและได้รับอนุมัติงบประมาณมาดำเนินโครงการแล้วได้แก่

1. เทศบาลนครเชียงใหม่จำนวน 25 ชุมชน (27 โครงการ) จำนวน 2,106 ครัวเรือน
2. เทศบาลตำบลช้างเผือก จำนวน 1 ชุมชน (1 โครงการ) จำนวน 31 ครัวเรือน
3. เทศบาลตำบลหนองหอย จำนวน 1 ชุมชน (1 โครงการ) จำนวน 43 ครัวเรือน
4. เทศบาลตำบลสันผักหวาน จำนวน 1 ชุมชน (1 โครงการ) จำนวน 95 ครัวเรือน
5. องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว จำนวน 1 ชุมชน (1 โครงการ) จำนวน 120 ครัวเรือน

รวมกลุ่มประชากรเป้าหมายจำนวน 2,395 ครัวเรือน จาก 5 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 29 ชุมชน (31 โครงการ) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ครัวเรือนเป็นหลัก เพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว หรือคู่สมรส ในกรณีที่หัวหน้าครอบครัวไม่อยู่บ้านจะต้องเลือกสมาชิกที่เป็นตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน และต้องมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistate Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 343 ครัวเรือน โดยคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับนัยสำคัญ .05%

แบบสอบถามประกอบด้วยคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิดเพื่อให้แสดงความ
 คิดเห็นได้อย่างอิสระ และคำถามแบบเลือกตอบ โดยใช้มาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale)

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
 และทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test และสถิติ f-test ซึ่งสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะข้อมูลภูมิหลังของผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่

พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66.5 สำหรับเพศชายร้อยละ 33.5 ส่วนใหญ่อายุ
 ระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 30.0) สถานภาพสมรสส่วนใหญ่สมรสแล้ว (ร้อยละ 61.2) การศึกษาส่วน
 ใหญ่อยู่ระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 46.1) อาชีพรับจ้างทั่วไป เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 53.9) รายได้
 ของครัวเรือนต่อเดือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาท (ร้อยละ 53.4)

ระยะเวลาเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 4-6 ปี (ร้อยละ 37.9) ส่วนใหญ่
 มีสถานภาพเป็นสมาชิกโครงการ (ร้อยละ 81.9) ประเภทงบประมาณที่ได้รับอนุมัติเบิกจ่ายมาดำเนินโครงการ
 แล้ว ส่วนใหญ่เป็นงบประมาณระบบสาธารณูปโภค (ร้อยละ 28.2)

กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ส่วนใหญ่เป็นบ้านของตนเอง
 (ร้อยละ 77.8) กรรมสิทธิ์ในที่ดินก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ส่วนใหญ่เป็น ที่สาธารณะ ที่ดินของรัฐ
 หรือเอกชน (ร้อยละ 41.1) ลักษณะที่อยู่อาศัยหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง มีการเปลี่ยนแปลงดี
 ขึ้นจำนวน 262 คน (ร้อยละ 76.4) โดยกลุ่มตัวอย่างระบุสภาพที่ดีขึ้น ได้แก่ มีการซ่อมแซม ปรับปรุงบ้าน
 ให้ดีขึ้น มีการสร้างบ้านใหม่ มีบ้านเป็นของตนเอง มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น มีระบบสาธารณูปโภคที่ดี
 ขึ้น มีความเป็นอยู่ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยขึ้น ส่วนในเรื่องสิทธิเหนือ
 ที่ดินหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง มีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นจำนวน 226 คน (ร้อยละ 65.9) โดยกลุ่ม
 ตัวอย่างระบุสภาพที่ดีขึ้น ได้แก่ มีที่ดินเป็นของตนเอง ได้รับสิทธิในการเช่าที่ดินปีต่อปี ได้สิทธิเช่า
 ที่ระยะยาว 3 ปี ได้รับหนังสืออนุญาตให้อยู่อาศัย เป็นต้น

2. การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจังหวัด
 เชียงใหม่ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านหลักคิดสำคัญของโครงการบ้านมั่นคง ด้านวัตถุประสงค์โครงการบ้าน
 มั่นคง ด้านรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ
 บ้านมั่นคง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน ซึ่งด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง
 จะมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ มีโอกาสแสดงความคิดเห็นจากการเข้าร่วมประชุมประชาคมโครงการบ้าน

มั่นคง มีโอกาสกำหนดทิศทางความต้องการของตนเอง ในการที่จะทำให้ตนเองและชุมชนมีความมั่นคง มีความเข้าใจถึงกระบวนการและการทำงานร่วมกันที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการ มีโอกาสเป็นผู้คิด ผู้จัดทำโครงการและเป็นพลังในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความร่วมมือในการจัดทำโครงการบ้านมั่นคงให้สำเร็จ รองลงมาคือ ด้านหลักคิดสำคัญของโครงการบ้านมั่นคง ด้านวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง และด้านรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โดยผ่อนส่งหรือเช่าซื้อระยะยาว เพื่อเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง มีการปรับปรุงสาธารณูปโภค ในที่ดินเดิมหรือที่ดินใหม่ มีการจัดปรับผังที่ดินให้เป็นระบบ มีโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดีขึ้น มีการประสานประโยชน์ระหว่างชุมชนและเจ้าของที่ดิน โดยเจ้าของที่ดินให้เช่าหรือขายที่บางส่วนให้ชุมชนในราคาถูก มีการรื้อย้ายและสร้างชุมชนในที่ดินใหม่ ซึ่งอาจซื้อที่ดินร่วมกันหรือเช่าที่จากรัฐ เพื่อสร้างชุมชนใหม่ มีการพัฒนาชุมชนและ ที่อยู่อาศัย โดยชุมชนเป็นแกนหลัก ในการกำหนดรูปแบบ การวางผังการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

หากพิจารณาความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนิน โครงการบ้านมั่นคงเป็นรายข้อในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านหลักคิดสำคัญของโครงการบ้านมั่นคงมี 5 ข้อ ด้านวัตถุประสงค์ของโครงการมี 10 ข้อ ด้านรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยมี 7 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมี 5 ข้อ รวม 27 ข้อ (ตารางที่ 4.2 : 69-78) ในแต่ละข้อจะมีค่าเฉลี่ยระดับผลสัมฤทธิ์ในระดับมากรวม 26 ข้อ สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นด้านรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ข้อ 6 เพียงข้อเดียว ที่มีระดับผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.2 : 75) คือ มีการรื้อย้ายและสร้างชุมชนในที่ดินใหม่ ซึ่งอาจซื้อที่ดินร่วมกันหรือเช่าที่จากรัฐ เพื่อสร้างชุมชนใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาขนาดใหญ่มีข้อจำกัดเรื่องที่ดินราคาแพงมากเกินไปกว่าขีดความสามารถของผู้มีรายได้น้อยจะซื้อได้ และหากจะซื้อที่ดินราคาถูกก็จะอยู่นอกเมือง ห่างไกลจากสถานที่ทำงาน ห่างไกลจากแหล่งรายได้ ห่างไกลจากสถานศึกษาของบุตรหลาน การคมนาคมไม่สะดวก เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง การดำเนินชีวิตขาดความสะดวกสบาย ขาดระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่ได้มาตรฐาน ทำให้รูปแบบการพัฒนาด้านการรื้อย้ายและสร้างแหล่งชุมชนใหม่ แม้จะเป็นรูปแบบที่ดี แต่ก็มีข้อจำกัดสำหรับเมืองใหญ่ๆ ทำให้ความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ในข้อนี้จึงออกมาในระดับปานกลาง ในขณะที่ข้ออื่นๆทั้งหมดอยู่ในระดับมาก แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในภาพรวมแต่ละด้าน ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการ โครงการบ้านมั่นคงก็จะอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน ตามตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จ.เชียงใหม่

ผลสัมฤทธิ์	Mean	S.D.	ระดับผลสัมฤทธิ์
1. ด้านหลักคิดสำคัญของโครงการบ้านมั่นคง	3.93	0.81	มาก
2. ด้านวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง	3.82	0.84	มาก
3. ด้านรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย	3.71	0.85	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง	3.95	0.85	มาก
รวม	3.85	0.75	มาก

หากพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่โดยรวม ทั้ง 4 ด้าน จำแนกเป็นรายชุมชนหรือโครงการ พบว่าชุมชนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการในระดับมากที่สุดมี 6 ชุมชน ระดับมากมี 18 ชุมชน ระดับปานกลางมี 6 ชุมชน ระดับน้อยมี 1 ชุมชน (ตารางที่ 4.6 : 82-83) ซึ่งสรุปให้ดูได้ง่ายขึ้นตามตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 ระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวม ทั้ง 4 ด้าน จำแนกเป็นรายชุมชน/โครงการ

ค่าเฉลี่ยระดับผลสัมฤทธิ์	ชุมชน/โครงการ
ระดับมากที่สุด มี 6 ชุมชน	ชนสงฆ์ 9 หนองหอย ฟ้าใหม่ เมืองกาย (โซน 2) อุปลูน ส.ค. วนาลีจำกัด (ป่าตัน)
ระดับมาก มี 18 ชุมชน	กอ.กำแพงงาม วัดเกตฯ หัวฝาย ส.ค. บ.ม.ค.ชุมชนวัดหัวฝาย อินทนิล ศาลาแดง ระแงะ ชมพูช้างม่อย ศรีวิชัย แจ่งหัวลิน กอ.ทิพย์เนตร ทานตะวัน กอ.หมื่นเงินกอง สามัคคีพัฒนา(1) ส.ค. ศรีทราวัดเชียงยืน กอ.ระแงงโซน 2 ส.ค.ช้างเผือก ส.ค.บ้านมั่นคง บ้านใหม่(แขวงเม็งราย) จำกัด
ระดับปานกลาง มี 6 ชุมชน	ช่างฆ้อง ดั้นขาม ช่างเค็ม ลอยเคราะห์ ท่าสะอาด กอ.เสาหิน
ระดับน้อย มี 1 ชุมชน	สนสวยสามัคคี

หากพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวม จำแนกเป็นประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า เทศบาลนครเชียงใหม่ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$, S.D. = 0.72) เทศบาลตำบลค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.28$, S.D. = 1.04) องค์การบริหารส่วนตำบลค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.60$, S.D. = 0.75) ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$, S.D. = 0.75)

หากพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของผลการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวม จำแนกตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า เทศบาลนครเชียงใหม่ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$, S.D. = 0.72) เทศบาลตำบลช้างเผือก ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.11$, S.D. = 0.60) เทศบาลตำบลหนองหอย ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.79$, S.D. = 1.35) เทศบาลตำบลสันผักหวาน ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$, S.D. = 0.56) องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.60$, S.D. = 0.62) ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$, S.D. = 0.75) สรุปได้ตามตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.3 ระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่ เฉลี่ยโดยรวมทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประเภท อ. ป. ท.	n	Mean	S.D.	ระดับผลสัมฤทธิ์
1. เทศบาลนครเชียงใหม่	301	3.91	0.72	มาก
2. เทศบาลตำบลช้างเผือก	5	2.11	0.60	น้อย
3. เทศบาลตำบลหนองหอย	6	2.79	1.35	ปานกลาง
4. เทศบาลตำบลสันผักหวาน	14	3.85	0.56	มาก
5. องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว	17	3.60	0.60	มาก
รวม	343	3.85	0.75	มาก

สรุปได้ว่าการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่ มีผลสัมฤทธิ์ต่อการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในระดับมาก สอดคล้องกับสมมติฐาน

บ้านมั่นคง ด้านหลักคิดสำคัญของโครงการ ด้านวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง ด้านรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

สรุปได้ว่า ข้อมูลภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพในการเข้าร่วมโครงการ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง เพราะว่าการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดอย่างเป็นระบบทั้งเมืองทั่วประเทศ มีระบบข้อมูลและแผนการพัฒนาชุมชนแออัด ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีชุมชนที่มั่นคง เกิดความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยและสิทธิการครอบครองที่ดินเกิดรูปธรรมและรูปแบบของการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดอย่างหลากหลาย เกิดการจัดการร่วมกันของชุมชน ท้องถิ่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนที่เกี่ยวข้อง จึงไม่มีการเฉพาะเจาะจงสำหรับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ขอเพียงเป็นผู้ที่มีรายได้มีบ้านเป็นของตนเอง ผู้อาศัย หรือเช่าบ้านอยู่จริงในชุมชนที่เป็นที่ดินของรัฐหรือเอกชนอย่างไม่นั่นคง รวมถึงกลุ่มบุกรุกขนาดเล็กที่กระจัดกระจายในเมือง เป็นต้น ถือเป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการบ้านมั่นคงที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กำหนดไว้ กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้สามารถเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง เข้าสู่กระบวนการของการดำเนินโครงการ และบรรลุผลสัมฤทธิ์ของโครงการได้เช่นกัน

แต่ข้อมูลภูมิหลังด้านระยะเวลาเข้าร่วมโครงการ ด้านกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยก่อนเข้าร่วมโครงการ และด้านกรรมสิทธิ์ในที่ดินก่อนเข้าร่วมโครงการของกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ดังผลสรุปดังนี้

ปัจจัยด้านระยะเวลาเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง พบว่าระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการของกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการ ด้านหลักคิดสำคัญของโครงการ ด้านวัตถุประสงค์โครงการ ด้านรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ เนื่องจากผู้ที่เข้าร่วมโครงการมาเป็นระยะเวลานานก็จะมี ความเข้าใจถึงหลักคิดสำคัญของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ มีความเข้าใจรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย และการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ กระบวนการดำเนินงาน การจัดสรรและการอนุมัติงบประมาณประเภทต่างๆของโครงการเป็นอย่างดีแล้ว ส่วนใหญ่สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย หรือที่ดินไปเรียบร้อยแล้ว ทำให้ผู้ที่มีระยะเวลาเข้าร่วมโครงการนานมีความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินโครงการมาก สอดคล้องกับผลการศึกษา ที่กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาเข้าร่วมโครงการนานที่สุด 7-9 ปี มีค่าเฉลี่ยระดับผลสัมฤทธิ์โดยรวมทั้ง 4 ด้านสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.03$, $SD = 0.68$) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาเข้าร่วมโครงการน้อยที่สุด (ไม่ถึง 1 ปี) มีค่าเฉลี่ยระดับผลสัมฤทธิ์โดยรวมทั้ง 4 ด้าน น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.45$, $SD = 0.98$) (ตารางที่ 4.18 : 100) เนื่องจากผู้ที่เข้าร่วมโครงการยังไม่ถึงปีอาจจะยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับโครงการบ้านมั่นคงดี และเพิ่งเริ่ม

ขับเคลื่อนดำเนินโครงการ ผลสัมฤทธิ์ในด้านต่างๆ จึงยังได้รับไม่เต็มที่ ดังนั้นจำเป็นต้องให้หน่วยงานที่รับผิดชอบหรือส่วนราชการเข้ามาให้ความรู้ ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับกฎระเบียบ กระบวนการหรือวิธีการดำเนินโครงการให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง ให้สามารถเข้าใจถึงหลักคิดสำคัญวัตถุประสงค์รูปแบบการพัฒนา กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการอย่างชัดเจน จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยได้ตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และชุมชน

ปัจจัยด้านกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง พบว่า กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ด้านวัตถุประสงค์ของโครงการบ้านมั่นคง แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ด้านหลักคิดสำคัญของโครงการบ้านมั่นคง ด้านรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นบ้านของตนเอง บ้านเช่า อาศัยผู้อื่น เมื่อเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงแล้ว สามารถสร้างให้เกิดหลักคิดสำคัญของโครงการบ้านมั่นคง การเลือกรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย ซึ่งมีความหลากหลาย และสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการได้เหมือนกัน ดังนั้นปัจจัยด้านกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง จึงไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ใน 3 ด้านดังกล่าวนี้ แต่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ด้านวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยก่อนเข้าร่วมโครงการที่มีความแตกต่างกันทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม สร้างให้เกิดความพร้อม มีคุณภาพชีวิต มีการปรับปรุงผ่อนปรนกฎระเบียบให้เอื้อต่อการพัฒนา ฯลฯ แตกต่างกัน

ปัจจัยด้านกรรมสิทธิ์ในที่ดินก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง พบว่ากรรมสิทธิ์ในที่ดินก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านหลักคิดสำคัญของโครงการบ้านมั่นคง ด้านวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง ด้านรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่แตกต่างกัน มีข้อจำกัดในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงที่แตกต่างกัน เช่น กรณีที่ดินที่เป็นที่สาธารณะที่อยู่อย่างไม่ถูกต้อง เป็นที่โบราณสถานต่างๆ การขออนุญาตใช้ที่ดินจะมีขั้นตอนมากขึ้น และใช้ระยะเวลานาน มีความยุ่งยากซับซ้อน หรือที่ของกรมขนส่งทางน้ำที่ไม่อนุญาตให้สร้างที่อยู่อาศัย ทำให้บางชุมชนต้องยกเลิกโครงการไป เช่น โครงการของชุมชนชัยมงคลบ้านเม็ง ชุมชนป่าห้าว ชุมชนวัดโลกโมฬีและชุมชนสามัคคีพัฒนา(2) เป็นต้น บางชุมชน ดำเนินโครงการมาเป็นระยะเวลานานได้รับอนุมัติโครงการและอนุมัติงบประมาณ

ในหลักการมานานหลายปีแล้ว แต่ไม่สามารถขออนุมัติเบิกจ่ายงบประมาณมาดำเนินโครงการได้ เนื่องจากติดปัญหาการขออนุญาตใช้ที่ดินยังไม่เรียบร้อย เช่น โครงการของชุมชน5ธันวา ชุมชนสวนดอก กลุ่มออมทรัพย์ป่าแพ่งคลองเงิน กลุ่มออมทรัพย์แม่จิง เป็นต้น (ตารางที่ 3.1 : 53-55) ทำให้โครงการหยุดชะงัก ไม่มีความก้าวหน้าต่อไป

สรุปคือปัจจัย ด้านระยะเวลาเข้าร่วมโครงการ ด้านกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยก่อนเข้าร่วม และด้านกรรมสิทธิ์ในที่ดินก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลภูมิหลังของผู้เข้าร่วมโครงการ กับความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งบางด้านไม่มีความสัมพันธ์ บางด้านมีความสัมพันธ์ สามารถสรุปให้ดูได้ง่ายตามตารางที่ 5.4

ตาราง 5.4 สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลภูมิหลังของผู้เข้าร่วมโครงการกับระดับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 4 ด้าน

ข้อมูลภูมิหลังผู้เข้าร่วมโครงการ	ความสัมพันธ์กับระดับผลสัมฤทธิ์ทั้ง 4 ด้าน	
	มี	ไม่มี
1. เพศ		/
2. อายุ		/
3. สถานภาพสมรส		/
4. การศึกษา		/
5. อาชีพ		/
6. รายได้ครัวเรือน		/
7. สถานภาพในการเข้าร่วมโครงการ		/
8. ระยะเวลาเข้าร่วมโครงการ	/	
9. กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยก่อนเข้าร่วมโครงการ	/ ด้าน 2	/ ด้าน 1,3,4
10. กรรมสิทธิ์ในที่ดินก่อนเข้าร่วมโครงการ	/	

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา สามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษาในประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์การดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จังหวัดเชียงใหม่

โครงการบ้านมั่นคง คือ โครงการที่รัฐบาลนำมาแก้ปัญหาสถานการณ์ชุมชนแออัดและชุมชนผู้มีรายได้น้อย ที่ไม่มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย หรือเป็นโครงการที่รัฐบาลนำมาใช้แก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจนในเมือง

การดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่ ด้านหลักคิดสำคัญของโครงการบ้านมั่นคง ด้านวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง ด้านรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จังหวัดเชียงใหม่ ดังการทดสอบความสัมพัทธ์ตามสมมติฐานที่สรุปไว้ในผลการวิจัย คือ ผลการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงใหม่โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก

ความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ที่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นจากการเข้าร่วมประชุมประชาคมโครงการบ้านมั่นคง มีโอกาสกำหนดทิศทางความต้องการของตนเอง ในการที่จะทำให้ตนเองและชุมชนมีความมั่นคง เป็นผู้คิด ผู้จัดทำโครงการและเป็นพลังในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน เข้าใจถึงกระบวนการและการทำงานร่วมกันที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการ และมีความรู้ ความเข้าใจและมีความร่วมมือในการจัดทำโครงการบ้านมั่นคงให้สำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนตามความหมายขององค์การสหประชาชาติ (บทที่ 2 : 24) คือมีกระบวนการที่กลุ่มประชาชนระดับต่าง ๆ เข้าไปเกี่ยวข้องกับโครงการกิจกรรมหนึ่ง ๆ โดยความสมัครใจ และด้วยความกระตือรือร้นในกระบวนการตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายของสังคม และกำหนดการใช้ทรัพยากรเพื่อให้การบริหารกิจกรรมและโครงการนั้น ๆ บรรลุผล โดยแนวทางพื้นฐาน 3 ประการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ ร่วมตัดสินใจในการพัฒนา ร่วมสนับสนุนความพยายามในการบริหารการพัฒนา และร่วมรับผลประโยชน์ของการพัฒนา

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี Pattern Language ของ Christopher Alexander (1973) ที่เสนอโครงการ “Grass Roots Housing” เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบ้าน ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับปัญหาความยากจนของประชากรในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ขณะที่จำนวนประชากรที่ยากจนเพิ่มขึ้นในแต่ละปี ราคาที่อยู่อาศัยกลับเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากราคาวัสดุก่อสร้างที่เพิ่มขึ้น ดอกเบี้ยจากการซื้อระบบเงินผ่อน และการต้องกู้ธนาคารมาสร้างบ้าน ทำให้มูลค่าของบ้านสูงเกินจริง 70% ของราคาบ้านมักเป็นดอกเบี้ย ในขณะที่มูลค่าบ้านอยู่แท้จริงอยู่ในราคา 30% ของเงินที่จ่ายไป หลักสำคัญ

ของทฤษฎีนี้ คือ มุ่งให้ผู้อยู่อาศัยเป็นผู้คิดออกแบบสร้างบ้านขึ้นเองตามความต้องการ เพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ ของตน และครอบครัว ซึ่งแก้ไขปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ทำให้เกิดความกลมกลืนระหว่างที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม บ้านที่อาศัยประสบการณ์ และการปรับแต่งให้เข้ากับความต้องการของตนเอง จากการสังเกต จากประสบการณ์ ความรู้ทางภูมิศาสตร์ และวัสดุที่มีในท้องถิ่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว กลมกลืนกับภูมิทัศน์รอบด้าน ทำให้บ้านดูมีชีวิตชีวา ตรงกับความต้องการของผู้อยู่อาศัย และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงมากเกินไปจนเกินความเป็นจริง และการทำงานของโครงการนี้ยังต้องประกอบด้วยองค์ประกอบอื่นๆ ได้แก่ Cluster, Builder และ Sponsor ซึ่งแต่ละส่วนมีหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป (บทที่ 2 : 13-15) เช่นเดียวกับโครงการบ้านมั่นคงที่ให้ชุมชนเป็นแกนหลัก ให้ประชาชนที่ประสบปัญหารวมตัวกันเป็นกลุ่ม มีส่วนร่วมในการจัดทำ ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมกันดำเนินการ ชุมชนในฐานะเจ้าของโครงการจะต้องวางระบบบริหารโครงการโดยมีคณะกรรมการโครงการบ้านมั่นคงของชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบบริหารจัดการโครงการ และบริหารงบประมาณโครงการ มีการแบ่งมอบหมายหน้าที่กันทำงาน มีรูปแบบการทำงาน และคณะกรรมการเมืองซึ่งประกอบด้วยองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ และมีงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จึงมีค่าเฉลี่ยระดับผลสัมฤทธิ์มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ด้านอื่น

ผลสัมฤทธิ์ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์มากกว่าความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์ด้านอื่นดังที่กล่าวมา เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 5 ข้อ ข้อที่ 1 มีโอกาสแสดงความคิดเห็นจากการเข้าร่วมประชุมประชาคมโครงการบ้านมั่นคง (Mean = 4.04 S.D. = 0.90) ข้อที่ 2 คือ มีโอกาสกำหนดทิศทางการความต้องการของตนเอง ในการที่จะทำให้ตนเองและชุมชนมีความมั่นคง (Mean = 4.01, S.D. = 0.94) มีความคิดเห็นต่อระดับผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับแรก สอดคล้องกับการศึกษาของสมชาย ชีพประสพสุข (2552) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการบ้านมั่นคง : จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจำแนกตามประเด็นการเข้ามีส่วนร่วมจำนวน 4 ด้าน ด้านการมีส่วนร่วมวางแผนและการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่ ความต้องการมีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง มีสาธารณูปโภค และสภาพแวดล้อมที่ดี (บทที่ 2 : 45) สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ที่จัดลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (The Need- Hierarchy Conception of Human Motivation) จากขั้นต้นไปสู่ความต้องการขั้นต่อไปได้เป็น 5 ลำดับ (บทที่ 2 : 9-11) ซึ่งบ้านหรือที่อยู่อาศัย เป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นความต้องการที่ Maslow จัดไว้ในความต้องการขั้นที่ 1 คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological

Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มีอำนาจมากที่สุด สังเกตเห็นได้ชัดที่สุดจากความต้องการทั้งหมดเป็นความต้องการที่ช่วยการดำรงชีวิตของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม ที่อยู่อาศัย ออกซิเจน การพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการทางเพศ ความต้องการความอบอุ่น ตลอดจนความต้องการที่จะถูกกระตุ้นอวัยวะรับสัมผัส แรงขับของร่างกายเหล่านี้จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับความอยู่รอดของร่างกายและของอินทรีย์ ความพึงพอใจที่ได้รับ เมื่อบ้านหรือที่อยู่อาศัยเป็นความต้องการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เป็นที่อยู่อาศัย ที่พักผ่อนหลับนอน ความอบอุ่น ความมั่นคงปลอดภัย ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ประสบปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย จึงมีความต้องการความมั่นคงในที่อยู่อาศัย มีความต้องการมีบ้าน มีที่ดินเป็นของตนเอง หรือได้รับอนุญาตให้มีสิทธิในการอยู่อาศัย มีสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสภาพแวดล้อมที่ดี ทำให้กลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการเข้าร่วมกันกำหนดทิศทางการความต้องการของตนเองในการที่จะทำให้ตนเองและชุมชนมีความมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัย ทำให้ผลสัมฤทธิ์ในข้อนี้จึงมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

นอกจากนี้ผลการศึกษารั้ครั้งนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของคณะวิจัยการประมวลผลโครงการบ้านมั่นคง (2550) ที่ได้ศึกษาโครงการวิจัยการประเมินผลโครงการบ้านมั่นคง เรื่อง คนจนเมือง : การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ที่มีต่อตนเองและสังคม ที่พบว่าในชุมชนบ้านมั่นคงสำหรับคนจนในชุมชนแออัด เป็นการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เป็นการให้ผู้อยู่อาศัยที่ไม่มั่นคง ได้มีโอกาสพัฒนาการจัดการร่วมกัน และสร้างชุมชนที่มั่นคง เข้มแข็ง และอบอุ่น และสำหรับภาครัฐ ก็จะต้องช่วยทำให้เมืองปราศจากปัญหาหรือลดปัญหาชุมชนแออัดหรือสลัม ซึ่งแนวทางการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงที่สำคัญ คือ แก้ปัญหาทั้งเมือง โดยการทำให้ชุมชนเป็นแกนและ มีหลายฝ่ายหลายหน่วยงานร่วมมือกันทำงานสนับสนุน ที่ช่วยให้ผู้อยู่อาศัยที่มั่นคง ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่าชุมชนที่เข้าร่วมโครงการเห็นว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ทำให้ชุมชนสามารถยกระดับในเรื่องที่อยู่อาศัยของชุมชนทำให้มีที่อยู่อาศัยดีขึ้น โดยได้รับงบประมาณอุดหนุนซ่อมแซมบ้าน งบบริหารจัดการ งบปรับปรุงสาธารณูปโภค สภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ บ่อบำบัดน้ำเสีย ซึ่งเป็นงบประมาณที่ให้เปล่า และได้รับสินเชื่อในการก่อสร้างบ้านใหม่ในที่ดินเดิมมีความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สหพร พรหมอินทร์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง สัมฤทธิ์ผลของมาตรการตามนโยบายการแก้ปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยของรัฐบาล ในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่ามาตรการโครงการบ้านมั่นคงเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงทางที่อยู่อาศัยให้ชุมชนแออัด และพัฒนาคุณภาพชีวิตมีความเหมาะสมมากที่สุด (บทที่ 2 : 46-47)

ส่วนในเรื่องสิทธิเหนือที่ดิน ที่อยู่ในที่สาธารณะ ที่ของรัฐ วัด หรือเอกชนอย่างก็มีการอนุญาตให้เช่าที่ดิน บางชุมชนที่เช่าที่ระยะสั้นเป็นรายปีก็ได้เช่าระยะยาวขึ้นเป็นสัญญาเช่า 3 ปี บางชุมชนได้รับหนังสืออนุญาตให้ใช้ที่ดิน บางชุมชนได้รับอนุมัติสินเชื่อเพื่อซื้อที่ดิน และก่อสร้าง

บ้านใหม่ในที่ดินใหม่ มีความภาคภูมิใจที่มีกรรมสิทธิ์ มีที่ดินเป็นของตนเอง มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย และมีกรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดิน

2. ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ด้านหลักคิดสำคัญของโครงการบ้านมั่นคง กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐกับชุมชนยังขาดการติดต่อประสานงานชี้แจง ทำความเข้าใจในรายละเอียดแนวคิด ของโครงการบ้านมั่นคง ทำให้คนในชุมชนมีความคิดเห็นกันไปในคนละทิศทาง ทำให้ขาดความร่วมมือร่วมใจ เมื่อมีการเมืองเข้ามายุ่งทำให้คนในชุมชนแตกแยก ขาดความสามัคคีในชุมชน ในการดำเนินการตามโครงการ เมื่อมีการพิจารณาให้งบประมาณในการพัฒนาจากภาครัฐ จึงทำให้การขออนุมัติโครงการ และเบิกจ่ายงบประมาณล่าช้า ไม่ต่อเนื่อง

2.2 ด้านวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง กลุ่มตัวอย่างไม่เข้าใจหลักการพื้นฐาน และวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง มีความเห็นว่า ยังขาดบุคลากรและหน่วยงานที่ชัดเจน ในการแนะนำให้คนในชุมชนเข้าใจเกี่ยวกับโครงการบ้านมั่นคง จึงทำให้สมาชิกบางบ้านไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริง คิดว่าจะทำโดยไม่ต้องเข้ามาเป็นส่วนร่วมหวังแต่ประโยชน์ของตนเองอย่างเดียว ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการจัดทำโครงการที่ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์

2.3 ด้านรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า สมาชิกส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เรื่องการก่อสร้าง การพัฒนาที่อยู่อาศัยและงบประมาณ ทำให้ถูกเอาเปรียบจากผู้รับเหมาก่อสร้างมาก จึงทำให้รูปแบบของการพัฒนาล่าช้าไม่เป็นไปตามแผนการ และรูปแบบมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งเมื่อสมาชิกได้รับงบประมาณแล้วแต่ก็ยังไม่มีการดำเนินการตามโครงการได้ ประกอบการพัฒนาในที่ดินเดิมนั้นมีข้อจำกัดค่อนข้างมาก เนื่องจากที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่สาธารณะ ที่ดินของรัฐหรือเอกชน

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง กลุ่มตัวอย่าง มีความเห็นว่า ยังขาดการประชุมอย่างเป็นทางการในการให้คำแนะนำอธิบาย ให้คนในชุมชนเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ จึงทำให้สมาชิกบางส่วนไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆที่สงสัย ไม่เข้าใจเกี่ยวกับโครงการ ส่งผลทำให้คนในชุมชนขาดความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินโครงการดังกล่าว

3. ข้อเสนอแนะการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคง จังหวัดเชียงใหม่จากกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ด้านหลักคิดสำคัญของโครงการบ้านมั่นคง กลุ่มตัวอย่างให้ข้อเสนอแนะคือ หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญ ในการชี้แจงรายละเอียดความสำคัญของโครงการให้ชาวบ้านทราบ อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม จัดการให้มีการอบรม ให้ความรู้ แนะนำแนวทาง และแก้ปัญหา

ร่วมกัน มีการปรับกระบวนการชุมชน ควรมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย และให้ความสำคัญในการพัฒนา
มากขึ้น ควรจัดงบประมาณให้เพียงพอและทั่วถึง

3.2 ด้านวัตถุประสงค์โครงการบ้านมั่นคง กลุ่มตัวอย่างให้ข้อเสนอแนะคือ หน่วยงาน
ภาครัฐที่เกี่ยวข้องน่าจะมีวิธีการที่จะสื่อให้ประชาชนเข้าใจเรื่องบ้านมั่นคง ควรให้ความสำคัญประสาน
เชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชน จัดให้มีการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างเป็นทางการ
ทางการแก่ชุมชนต่างๆ ที่อยู่ในโครงการ เพื่อให้คนในชุมชนเข้าใจร่วมกันในทิศทางเดียวกัน

3.3 ด้านรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย กลุ่มตัวอย่างให้ข้อเสนอแนะ
คือ หน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้เกี่ยวข้อง ควรทำงานประสานกันทุกส่วน อาทิเช่น
ชาวบ้าน เทศบาล สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) อีกทั้งควรจัดอบรมให้ความรู้ใน
เกี่ยวกับระเบียบ ขั้นตอน วิธีการดำเนินการพัฒนาตามโครงการ พร้อมทั้งภาครัฐควรมีการปรับปรุง
ขั้นตอนให้คล่องตัวในการปฏิบัติมากกว่านี้

3.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง กลุ่มตัวอย่างให้ข้อเสนอแนะ
คือ อยากให้หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยประสานงาน จัดอบรมให้ความรู้และร่วมกันแสดง
ความคิดเห็น สร้างความเข้าใจกับชาวชุมชนและอยากให้กิจกรรมเกี่ยวกับกลุ่มให้มากขึ้นควรปรับปรุง
ให้ดำเนินงานให้เร็วกว่านี้ อีกทั้งประธานชุมชนควรฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนให้มากกว่านี้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประกอบกับการศึกษาข้อมูล เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
แนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ามา รวมทั้งประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้รับฝึกชอบกำกับดูแลงาน
โครงการบ้านมั่นคงเทศบาลนครเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี 2549 – ปัจจุบัน มีข้อที่น่าสนใจ ซึ่งนำมาประมวล
เป็นประเด็นข้อเสนอแนะในการวิจัย ที่สำคัญ ดังนี้

1. ก้าวแรกของประชาชนสู่บ้านมั่นคง การดำเนินโครงการบ้านมั่นคงโดยให้องค์กร
ชุมชนเป็นแกนหลักนั้น ต้องให้ความสำคัญกับ การประชุมสร้างความเข้าใจร่วมกัน ตั้งแต่เริ่มแรกที่
ชุมชนสนใจจะดำเนินโครงการ ตรงตามหลักข้อที่ 1 ของ 8 ขั้นตอนสู่บ้านมั่นคง คือ “ต้องทำความเข้าใจ
ให้ตรงกัน สร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน” เพื่อแก้ไขปัญหาคนในชุมชนมีความ
คิดเห็นที่แตกต่างกัน ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการบ้านมั่นคง ขาดความร่วมมือร่วมใจ
ขาดความสามัคคีในชุมชน และความล่าช้าในการดำเนินโครงการด้านต่างๆ

2. องค์กรภาคีต้องเคียงคู่ไปทุกขั้นตอน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมสร้างความ
เข้าใจให้กับประชาชนตั้งแต่ขั้นตอนแรกตามข้อ 1 และเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือในขั้นตอน

ต่างๆ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในทิศทางการดำเนินโครงการให้ประสบความสำเร็จ และไม่เป็นภาระหนักเกินไปสำหรับประชาชน บางชุมชนต้องหยุดชะงักการดำเนินโครงการ บางชุมชนต้องขอยกเลิกโครงการ เนื่องจากติดปัญหาการขออนุญาตใช้ที่ดิน ทำให้ประชาชนเสียเวลา เสียความรู้สึก ท้อแท้ เสียงบประมาณในการขับเคลื่อน (ตารางที่ 3.1 : 53-55)

3. ผู้เกี่ยวข้องต้องชัดเจน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดิน หน่วยงานด้านการช่าง คณะกรรมการเมือง เครือข่ายองค์กรชุมชนเมือง ต้องมีความชัดเจนในการตัดสินใจให้คำปรึกษาแนะนำ และพิจารณาให้ความเห็นชอบ ให้ข้อมูลที่ตรงไปตรงมา เช่น โครงการที่ชุมชนเสนอหากไม่ถูกต้อง หรือ ไม่สามารถทำได้ ต้องให้ข้อมูลที่ชัดเจนตั้งแต่ต้น และเสนอแนวทางที่เป็นไปได้ และเป็นแนวทางเพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน เพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลา เสียทรัพยากร และงบประมาณของทุกฝ่าย

4. การศึกษาวิจัยเพิ่มเติม ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่

4.1 การศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ที่หยุดการดำเนินโครงการ และกลุ่มที่ขอยกเลิกโครงการ ไปต่างๆ ที่ได้รับอนุมัติโครงการและอนุมัติงบประมาณในหลักการแล้ว (ตารางที่ 3.1 : 53 – 55)

4.2 การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นบุคลากรของรัฐในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการเมือง ในฐานะเป็นผู้นำนโยบายสู่การปฏิบัติ

5. การบรรลุผลสำเร็จอย่างมั่นคงและยั่งยืน ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ถือเป็นทศวรรษแรกของโครงการบ้านมั่นคง ที่สถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน (องค์การมหาชน) ได้พยายามบูรณาการ ขยายพื้นที่ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงให้ครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการอนุมัติงบประมาณแบบให้เปล่า เพื่อพัฒนาระบบสาธารณูปโภค อุดหนุนพัฒนาหรือซ่อมแซมที่อยู่อาศัย และบริหารจัดการ เป็นเงินเกือบ 7,000 ล้านบาท ซึ่งถือว่าการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัด หรือปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจนในเมือง ที่เป็นปัญหาวิกฤตเฉพาะหน้า ให้ทุเลาเบาบางลงได้

แต่การก้าวสู่ทศวรรษใหม่ของโครงการบ้านมั่นคง สถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน (องค์การมหาชน) ควรทบทวนการดำเนินนโยบายใหม่ เพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัด หรือปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจนในเมือง เช่น ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำรงไว้ที่สาธารณะที่เป็นหนองน้ำ ลำเหมือง ลำห้วย ลำคลอง ถ้าที่สาธารณะดังกล่าวหมดสภาพจริง ก็ควรให้ความช่วยเหลือเรื่องการขออนุญาตที่ดินสาธารณะ ให้เป็นที่ดินของรัฐเพื่อการอยู่อาศัย และสนับสนุนงบประมาณ แบบให้เปล่า เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคให้มีมาตรฐาน ถ้าที่อยู่อาศัยมีความเสื่อมโทรมมากควรสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำมากๆ เพื่อรีดและ

สร้างที่อยู่อาศัยให้ใหม่ เฉพาะคนในชุมชนแออัดหรือชุมชนผู้มีรายได้น้อยโดยตรง โดยใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวชุมชนแออัดที่ดีขึ้น

ในขณะเดียวกัน หากที่ดินดังกล่าวยังไม่หมดสภาพ ก็ควรฟื้นฟูที่สาธารณะดังกล่าว นั้นให้คืนสู่สภาพเดิมที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ และควรสร้างความเข้าใจกับประชาชนให้เกิดความร่วมมือในการรื้อย้ายออกไปสร้างที่อยู่อาศัยในที่ดินใหม่ รัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณแบบให้เปล่า หรือยอมเข้าเนื้อโดยจัดทำเป็นโครงการบ้านเอื้ออาทร ที่มีมาตรฐานแบบโครงการบ้านเอื้ออาทร เพื่อชาวชุมชนแออัดที่ให้ความร่วมมือรื้อย้ายจากที่สาธารณะและ ที่โบราณสถานต่างๆ ในรายที่ฐานะยากจนมากอาจเป็นการให้เปล่า หรือให้เช่าอยู่ระยะยาวเสียค่าเช่าที่ถูกมากที่สุด หรือในรายที่ฐานะยากจนพอช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง ให้เป็นการเช่าซื้อในราคาถูกที่ถูกมากกว่าบ้านเอื้ออาทร เพื่อให้ผู้ยากไร้ในชุมชนแออัด สามารถเช่าซื้อได้จริงๆ โดยอาจทำเป็นโครงการนำร่องก่อน

ใน 2 กรณีที่กล่าวมา ไม่เพียงแต่เป็นแนวทางเพื่อการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชนแออัดหรือที่อยู่อาศัยคนจนในเมืองให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนเท่านั้น แต่ยังช่วยแก้ปัญหาอื่นๆ ได้อีกหลายด้าน ที่ชัดเจน เช่น ปัญหาการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ปัญหาอุทกภัย ปัญหาสุขอนามัย และช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติงานได้ตามอำนาจหน้าที่ ปัจจุบันรัฐบาลและท้องถิ่นต้องเสียงบประมาณจำนวนมากเพื่อพัฒนาเมือง บุรณะ โบราณสถานต่างๆ ขุดลำเหมือง ถ้ำคลอง ทางระบายน้ำและสร้างแก้มลิงเพื่อรองรับน้ำขึ้นใหม่ ในขณะที่แหล่งรองรับน้ำหรือทางน้ำเดิมปล่อยให้คนบุกรุกเข้าไปอยู่อาศัย เป็นลักษณะวัวหายแล้วล้อมคอก

ในทศวรรษใหม่นี้หากไม่มีการปรับแผนนโยบายใหม่ ซึ่งต้องเน้นการทำงานที่ครบวงจรทั้งด้านการป้องกันปัญหา การแก้ไขปัญหา การฟื้นฟูสภาพและการพัฒนาอย่างยั่งยืน โครงการบ้านมั่นคงก็อาจจะเป็นเพียงโครงการที่ช่วยให้ชุมชนแออัดหรือชุมชนบุกรุก มีความมั่นคงในการบุกรุก หรือทำให้การอยู่อาศัยบุกรุกมีความถูกต้องชอบธรรมเท่านั้น และเป้าหมายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ที่จะให้บ้านมั่นคงเป็นบ้านที่ให้มากกว่าคำว่าบ้าน และให้สลัมหมดจากประเทศไทยในปี พ.ศ.2553 (ปัจจุบันปี 2555) ก็จะเป็นเพียงคำขวัญหรือประโยคที่ฟังดูดี แต่สภาพความเป็นจริง ยังมองไม่เห็นว่าจะหมดไปจากประเทศไทยได้ใน พ.ศ.ใด